

Gracjan Cimek

Akademia Marynarki Wojennej

g.cimek@amw.gdynia.pl

ORCID ID: 0000-0002-2139-3953

**CHARACTERISTICS OF RUSSIAN-CHINESE
RELATIONS IN THE CONDITIONS
OF TRANSFORMATION
OF THE INTERNATIONAL ORDER.
SYMBOLIC AND GEOECONOMIC
DIMENSIONS**

ABSTRACT

The period 2012-2014 is a real beginning to undermine the hegemony of the United States in international relations, which is associated with taking the presidency of Russia for the third term by Vladimir Putin and Xi Jinping who served as president of China from 2013. We are in the middle of a global competition for the future of international order. The purpose of the article is to answer the questions: Is there an alliance between China and Russia? I verify the hypothesis that the relationship of the two powers, in the official narrative called the "comprehensive strategic partnership of coordination for a new era" can be called a counterhegemonic alliance. It requires the characterization of Chinese-Russian relations in the conditions of changing international order. It is about economic, symbolic, political and military issues that make up the multidimensional presentation of the issue in the form of two articles. The first discusses the theoretical and methodological foundations as well as the geo-economic and symbolic dimension.

Keywords:

Russia, China (PRC), United States, international order, alliance.

U progu XXI wieku Stany Zjednoczone były hegemonem w stosunkach międzynarodowych, a zachodni blok geopolityczny dominował na świecie. Rosja przeżywała „smutę” po niekorzystnym dla siebie finale zimnej wojny. Do przegranej doprowadziły USA i tzw. Kapitalistyczne Kraje Za-

chodu (KKZ) tworząc „żelazna kurtynę”; ośrodki propagandowe ukierunkowane na kształtowanie myśli, postaw i zachowań społeczeństw realnego socjalizmu; inicjując totalny wyścig zbrojeń (tzw. gwiazdne wojny) oraz wykorzystując korzyści finansowe uzyskiwane z wprowadzonego systemu gospodarczego, tzw. konsensusu waszyngtońskiego¹.

W tej sytuacji Rosja za możliwość odbudowy potencjału uznała przyjęcie identyfikacji okcydentalistycznej, co odnalazło swoją konkretyzację w ogłoszonej idei „Wielkiej Europy”. Chiny (ChRL) przyjęły odmienną drogę, gradualistyczną i selektywną. Na placu Tian’anmen – Placu Niebiańskie-

---

¹ Konsensus Waszyngtoński - dokument opisujący zalecaną politykę gospodarczą USA, opracowany przez amerykańskiego ekonomistę Johna Williamsona w 1989 roku. Jest zbiorem zasad polityki gospodarczej Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Banku Światowego. Dokument zawiera cele stabilizacji i rozwoju gospodarczego. Są nimi: 1. Dyscyplina finansowa; 2. Ukierunkowanie wydatków publicznych na dziedzinę gwarantującą efektywność i założoną strukturę podziału dochodów: jedni – VIP-y dużo, reszta mało; 3. Reformy podatkowe mają obniżyć krańcowe stopy podatków i poszerzać bazę podatkową; 4. Liberalizacja rynków finansowych w celu ujednoczenia stóp procentowych; 5. Utrzymywanie kursu walutowego na poziomie konkurencyjności; 6. Liberalizacja handlu i usług; 7. Likwidacja barier dla zagranicznych inwestycji; 8. Prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych; 9. Deregulacja rynków (wchodzenie na rynek i wspierania konkurencji); 10. Gwarancja praw własności.

Wprowadzane zmiany zmierzały do tworzenia niezależnego banku centralnego, aparatu skarbowego, niezależnego sądownictwa; rynkowy fundamentalizm i neoliberalizm. Uzupełniono konsensus o zasady: 1. Wzmacnianie systemu finansowego poprzez zwiększenie odporności kraju na kryzysy finansowe; 2. Dbałość o system zabezpieczenia społecznego; 3. Wzmacnianie instytucjonalnych ram funkcjonowania gospodarki; 4. Zwiększenie nakładów na edukację.

Konsensus Waszyngtoński jest krytykowany, m. in. Josepha Stiglitz (1943 – ...) – noblistę w dziedzinie ekonomii z 2001 roku. Odkrywa on słabe strony konsensusu widoczne w kontekście Europy Środkowo-Wschodniej (państwa byłego socjalizmu realnego) oraz Azji (Chin). Założenia waszyngtońskie implementowano głównie w państwach rozwijających się. W praktyce wyszło jednakże na jaw, że są one nieprzygotowane gospodarczo na przyjęcie postulatów Konsensusu oraz tempa ich wprowadzania. Ich słabsze gospodarki liberalizowały systemy finansowe, posiadając niedojrzałe systemy bankowe oraz regulacje związane z przepływami finansowymi. J. Stiglitz podkreśla, że stosowanie tego samego mechanizmu we wszystkich przypadkach nie jest dobrym działaniem, gdyż warunkiem rozwoju krajów rozwijających się jest ich własna polityka gospodarcza a nie stosowanie narzuconych z góry zasad. Konsensusu tworzy więc kolejne problemy: 1. liberalizacja rynków kapitałowych skutkuje przepływem kapitału z państw rozwijających się do państw bogatych, narzucających konsensus; 2. dowolność liberalizacji handlu nie daje pozytywnych efektów; 3. systemy zabezpieczeń socjalnych są nie sprawne, głównie na polu prywatyzacji. Niszczony są miejsca pracy; 4. Surowość „Konsensusu Waszyngtońskiego” dławi wzrost gospodarczy; 5. Konsensus jest dokumentem - interesem Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Banku Światowego, Światowej Organizacji Handlu i Ministerstwa Skarbu USA (Stiglitz, 2004).

go Spokoju, w dniach od 15 kwietnia do 4 czerwca 1989 rozegrał się akt obrony tożsamości komunistycznej, a konkretniej strategii przyjętej przez Den Xiaopinga. Stanowiła ona, że priorytetem polityki międzynarodowej jest stabilny wzrost gospodarczy, a jednocześnie ukrywanie swoich możliwości i akceptacja amerykańskiego porządku międzynarodowego dopóty, dopóki Chiny nie zbudują gospodarczych warunków dla odgrywania mocarstwowej roli w stosunkach międzynarodowych. Była to więc taktyka, stanowiąca instrument realizacji strategii budowy socjalizmu (Wiktor, 2018, s. 10).

Teoretycznie opisana akceptacja skończyła się już pod koniec lat 90. XX co wyrażają wspólne deklaracje obu państw. Praktycznie jednak należy przyjąć, że to okres 2012-2014 oznacza wzmocnienie realnych działań podważających tą hegemonię, co wiąże się z objęciem prezydentury w Rosji na trzecią kadencję przez Władimira Putina oraz dojściem do władzy Xi Jinpinga w Chinach. Jesteśmy więc w trakcie globalnej rywalizacji o przyszłość porządku międzynarodowego, gdyż – jak wskazuje Stanisław Bieleń – „słabnie globalna hegemonia Stanów Zjednoczonych, ale to nie oznacza, że kończy się epoka wielkich imperiów. Do roli nowych potęg pretendują Chiny, Indie i Rosja” (Bieleń, 2017, s. 14).

W roku 2016 roku, jeden z czołowych amerykańskich geopolityków, Zbigniew Brzeziński analizując zagrożenia dla amerykańskiej dominacji przestrzegał, że najniebezpieczniejszym scenariuszem byłaby „wielka koalicja Chin i Rosji ... zjednoczona nie przez ideologię, ale przez komplementarne pretensje”. Ta koalicja „będzie przypominała skalą i zakresem wyzwanie, które wcześniej rzucił blok sowiecki, choć tym razem to Chiny byłyby prawdopodobnie liderem, a Rosja podążała za” (Allison, 2018a). Ta prognoza ostrzegawcza przekształca się niepomyślną praktykę. Równowaga sił – wojskowych, gospodarczych, wywiadowczych, dyplomatycznych – pomiędzy rywalami ma kluczowe znaczenie. W takim stopniu, w jakim Chiny przekonają Rosję, aby stanęła po jej stronie, zwiększy to chińską potęgę; supermocarstwo militarne stać się bowiem może tarczą dla ekonomicznego. Czy zatem mamy do czynienia z sojuszem pomiędzy Chinami i Rosją, czy z rozwojem polityki strategicznej koordynacji? Czy jest on reakcją na stanowczą obronę amerykańskiej hegemonii, czy raczej stymulatorem jej zmierzchu? Wreszcie czy określenie sojusz jest adekwatne i jak go należy rozumieć? Odpowiedzi na te pytania stanowią główny cel artykułu. Ich udzielenie wymaga charakterystyki stosunków chińsko-rosyjskich w warunkach dokonujących się przemian porządku międzynarodowego. Chodzi o kwestie ekonomiczne, polityczne i militarne. Weryfikuję hipotezę, że relację obu mocarstw, w oficjalnej narracji określaną mianem "wszechstronnego partnerstwa strategicz-

nej współpracy dla nowej ery" (*comprehensive strategic partnership of coordination for a new era*) można nazwać sojuszem kontrhegemonicznym.

Artykuł stanowi w istocie wprowadzenie do złożonej problematyki, która dotyczy przecież rzeczywistości geopolitycznej *in status nascendi*, stanowiąc jedno z kluczowych zagadnień w rozumieniu współczesnych stosunków międzynarodowych. Ze względu na dużą ilość materiału artykuł zostanie podzielony na dwie części. W pierwszej skupiam się na podstawach teoretyczno-metodologicznych oraz omówieniu zjawisk w sferze symboliczno-narracyjnej i geoeconomicznej. W drugiej części analiza będzie obejmować treści dotyczące wymiaru militarnego, polityki Stanów Zjednoczonych oraz trilateralizmu, a więc działań w trójkącie Moskwa – Pekin – Waszyngton.

Teoretyczne podstawy analizy

W artykule stosuję geopolityczny realizm krytyczny osadzony w realizmie poznawczym (Cimek, 2017, s. 17-22), który zakłada zgodność ludzkiego poznania z poznawaną rzeczywistością, co jest weryfikowane w praktyce społecznej i nieustannie korygowane ze względu na jego niepełność; cząstkowość. Stanowi on metodologiczne ujęcie rozważań teoretycznych w ich odniesieniu do treści empirycznych. Granice formułowanego tu przedmiotu zakreślają pojęcia: kryzys jednobiegunowej hegemonii USA; przesuwanie się centrum gospodarki do Azji; kryzys Zachodu jako dominującej cywilizacji; wzrastająca rola przywódców² w kształtowaniu polityki międzynarodowej³. W tak oznaczonym przedmiocie istotową rolę odgrywają kategorie: hegemonii, sojuszu i trilateralizmu, które trzeba poddać krytycznej rekonstrukcji.

---

² Przywódcą jest człowiek, który swoim działaniem pobudza innych, inspiruje ich do samoistnego działania w kierunku spełniania przez nich idei człowieczeństwa. Przywódca polityczny dla realizacji tego celu stosuje instrument instytucji państwowych. (Karpieński 2019, s. 494-500).

³ Dlatego nie można się zgodzić, że zasadniczą rolę w geopolityce odgrywa czynnik geograficzny, a neguje się rolę przywódców. Specyfika nauk społecznych polega na stosowaniu współczynnika humanistycznego. Przestrzeń jest zawsze przestrzenią człowieka, która jest dla niego wartością, a której znaczenie przekształca w swojej aktywności (Sykulski, 2018, s. 26).

* * *

Pierwsza kategoria – hegemonia opisuje współczesną rywalizację mocarstw obejmującą dwie przeciwstawne tendencje: obrony hegemonii oraz jej podważania. Hegemonia oznacza tu formę globalnej władzy korporacyjnej wykorzystującej państwa do narzucania treści i koordynacji działań formalnie autonomicznych państw i innych sił społecznych. Decyzję podejmuje państwo hegemoniczne, wykorzystując różne czynniki strukturalne jak: sankcje gospodarcze, politykę, siłę militarną, wojnę typu *proxy*, wojny hybrydowe, siłę wpływu kulturowego, ideologię „sojuszniczej przyjaźni” zawieszającą lub negującą elementy prawa międzynarodowego.

Hegemonia jest narzędziem działania wyróżnionego podmiotu, celem, którego jest proporcjonalnie korzystniejsze w stosunku do innych zaspokajanie swoich potrzeb oraz pomnażanie posiadanych możliwości. Może nim być grupa państw, państwo pojedyncze, klasa społeczna, grupa społeczna, a także określony naród. Mówimy wtedy o etnocentryzmie⁴; etnokracji⁵.

Wymienione grupy społeczne przyjmują wybraną, dogodną dla siebie ideologię, która pozwala na korzystanie z należących do innych narodów zasobów materialnych i duchowych dla własnego rozwoju. Zastąpiła ona klasyczne formy wyzysku neokolonialnego. Przejawem tej hegemonii jest neoliberalna globalizacja (Karpiniński, 2010, s. 46-47), którą podtrzymuje się za pomocą zarówno zasobów materialnych i siły militarnej, a także reprodukcji dominującego obrazu porządku światowego.

Kontrhegemonia oznacza natomiast wyzwolenie się spod wpływów hegemonicznych poprzez podważanie politycznej koordynacji hegemonicznej, np. negocjowania treści neoliberalizmu w stosunkach gospodarczych oraz znoszenia uniwersalnych roszczeń narracji hegemonicznej w kształtowaniu warunków aksjonormatywnych regulujących stosunki międzynarodowe (Cimiek, 2017, s. 83). Wyzwalanie strukturalne odbywa się na miarę możliwości danego aktora. Chiny pracowały, osiągając coraz wyższe wskaźniki gospo-

---

⁴ Etnocentryzm – <gr. *ethnos* = lud + łac. *centrum* = środek>. Przekonanie, że grupa społeczna, społeczność, do której się należy jest najlepsza, osiągnęła najwyższy poziom rozwoju. Inne grupy, społeczności, narody powinny z niej czerpać wzór. Przekonanie to jest podstawą przyznawania sobie prawa i urzeczywistniania jego treści w pouczeniu (w tym również przy pomocy siły militarnej i innymi formami przemocy) innych i wystawiania im historycznych ocen, np. amerykańocentryzm. Współwystępuje z tym pojęciem określenie etnokracji.

⁵ Etnokracja – <gr. *ethnos* = lud >. Sprawowanie władzy politycznej przez określoną grupę etniczną.

darcze. Rosja natomiast zamieniając monolog na dialog pod hasłem „demokracji suwerennej” zaczęła się zbroić. Potęga ekonomiczna Chin stanowi więc tarczę; armia rosyjska jest skutecznym mieczem. W ten sposób kontrhegemonia osadzona jest we wzrastającej symbiozie możliwości obu państw.

Jeżeli chodzi o kategorię „sojusz” to w literaturze proponuje się następującą definicję: jest to „utworzony przez autonomicznych aktorów międzynarodowych związek, gwarantujący agregację zasobów przyczyniającą się do wzrostu ich potencjału militarnego; podstawą związku jest wspólny interes aktorów oraz antycypacja rzeczywistości międzynarodowej”⁶ (Dybczyński, 2014, s. 83).

Sojusz stanowi pewien szczególny typ układu pozytywnego polegającego na oczekiwaniu wsparcia, które ma służyć (pośrednio lub bezpośrednio) podniesieniu potencjału militarnego każdego uczestnika. Jeżeli układ można przyrównać do narzeczeństwa, to sojusz jest rodzajem małżeństwa (Dybczyński, 2014, s. 95). Prezentowane ujęcie nie uwzględnia – jak się wydaje – zmiany desygnatu dla kategorii wojna. Przez wojnę należy rozumieć walkę pomiędzy, co najmniej dwoma, aktorami stosunków międzynarodowych w celu pokonania drugiej strony uznanej za wroga. Konsekwencją jest podporządkowanie go władzy zwycięzcy, który zdobędzie możliwość narzucania woli na jego terytorium, wobec mieszkającej tam ludności, a także wobec aktywności, którą ono prowadziło we wszelakich sferach zarówno wewnątrz jak na zewnątrz państwa. Informacja, gospodarka, militaria, kultura, ideologia, prawo są instrumentami wojny pozwalając wyróżniać jej poszczególne rodzaje.

Przekształcenia w tym zakresie obrazują nowe kategorie obecne w literaturze: wojna hybrydowa, asymetryczna oraz najbardziej trafna „wojna nowego typu”. Jej cechami są: nierozpoznawalność, trudność z określeniem początku i końca operacji, ukrywaniem faktu zastosowania różnych instrumentów: metod ekonomiczno-finansowych, informacyjnych i dyplomatycznych oraz działań w cyberprzestrzeni; wreszcie częste zaangażowanie całych

---

⁶ Andrzej Dybczyński wykazał jednocześnie jego cechy tworząc dwa katalogi. Pierwszy tzw. uniwersalny dotyczy wszystkich sojuszów międzynarodowych i obejmuje: 1. Utworzenie przez autonomicznych aktorów międzynarodowych 2. Agregacja zasobów służąca zwiększeniu potencjału militarnego 3. Posiadanie wspólnych interesów przez członków; 4 Skierowanie ku przyszłości 5. Wiążący strony charakter. Drugi katalog obejmuje cechy posiadane przez prawie wszystkie sojusze międzynarodowe (90%), a więc: a) Skierowanie przeciwko innemu aktorowi/aktorom; b) Współpraca militarna na etapie preaktywnym; c) Dążenie do utrzymania *status quo*; 4 Wzajemność zobowiązań sojuszniczych. (Dybczyński, 2014, s. 83).

społeczeństw. W tej wojnie działania militarne ograniczają się do niezbędnego minimum (Surdyk, 2017, s. 86). Wojny nowego typu mają globalny zasięg, gdyż pierwszy raz w historii przestrzenią ich prowadzenia jest cały świat (I i II wojna światowa tego zasięgu nie miały). Co więcej zwyciężyć można bez przekraczania granic zaangażowanych państw. Od strony genetycznej występują jakościowe różnice w prowadzeniu wojny w trzech formacjach społecznych: tradycyjnym społeczeństwie z dominującym agrarnym sektorem gospodarki, społeczeństwie modernistycznym i społeczeństwie współczesnym. Szczególnie odmiennosc trzeciego od drugiego wskazuje na konieczność nowego ujmowania sojuszu międzynarodowego (Surdyk, 2017, s. 86-92).

Wobec wskazanych przekształceń redukcja kategorii sojuszu do wymiaru strictly militarne staje się nieuzasadniona. Biorąc pod uwagę istotę sojuszu należy uznać, że stanowi go taki rodzaj współpracy, który prowadzi do realizacji wspólnego celu strategicznego. Ten cel ma za przesłankę występowanie sprzeczności antagonistycznych będących wynikiem aktywności innych aktorów geopolitycznych. Sojusz nie musi być sformalizowany. W naszym wypadku spoiwem strategicznym sojuszu Rosji i Chin jest dążenie do budowy świata wielobiegunowego i definitywne zakończenie okresu hegemonii Stanów Zjednoczonych. Warto dodać, że współcześni decydenci zdają sobie sprawę, że zostało zrealizowanych jedynie 27% zobowiązań sojuszniczych wśród zbadanych sojuszy. Nie można zatem przeceniać znaczenia czynnika formalnego (Dybczyński, 2014, s. 74).

Stosowanie kategorii „sojuszu” powinno jednocześnie wyjść poza ograniczenia teorii realizmu w stosunkach międzynarodowych. Realizm polityczny obecny w geopolityce praktycznej nie można projektować na refleksję naukową, gdyż staje się wtedy w istocie nierealistyczna. Stosunki międzynarodowe jako przedmiot badania w sposób nieunikniony mają charakter normatywny (Gałganek, 2013, s. 42), o czym przekonuje dominująca normatywność będąca efektem narzucania przez USA ideologii neoliberalnej. Podporządkowanie się jej prowadzi do desuwerennizacji słabszych państw (Klementewicz, 2013, s. 66-67) i powoduje, że ich jedyną „racjonalnością” jest brak woli sprzeciwu. Współczesna globalizacja empirycznie ukazuje także nietrafność stosowania kategorii anarchiczność i pojmowanie państwa ujmowanego jako autonomicznej monady dążącej do przetrwania

i maksymalizacji bezpieczeństwa⁷. Władza globalizacji jest władzą strukturalną przejawiającą się poprzez „przyczynowość strukturalną”, formowanie kontekstu, ustalanie reguł gry czy sterowanie rozmyte. Kontrolując warunki brzegowe, globalizacja wpływa na kierunki działania państw. Tymi warunkami stały się normy państwa neoliberalnego: prywatyzacja, deregulacja i liberalizacja. Są one promowane przez instytucje międzynarodowe jak Światowa Organizacja Handlu (WTO), Bank Światowy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy.

Większość dotychczasowych sojuszy nosiło charakter defensywny, broniący *status quo*, ale istniały również te nakierowane na jego podważenie, np. Oś Berlin-Rzym-Tokio 1936-1940, a także pierwsza krucjata z wieku XI, czy Święta Liga z roku 1571. Wydaje się, że formalny podział odnoszony do istniejącego układu sił należy uzupełnić ujęciem esencjonalnym, którego wskaźnik jest normatywny. Przecież badanie interesów aktorów geopolitycznych rozumianych jako dążenie do stworzenia sytuacji międzynarodowej, które gwarantuje najpełniejsze zaspakajanie ich potrzeb (Sztompka, 2005, s. 168), zawiera w sobie czynnik normatywny (np. Niemcy, Włochy i Japonia były w sojuszu w czasie II wojny światowej, który następnie został potępiony, a jego przywódcy byli wieszani za zbrodnie przeciwko ludzkości). Wyznacza on bowiem formę realizacji interesu przez współistnienie, współdziałanie albo walkę. Z punktu widzenia człowieczeństwa, pokoju i rozwoju społecznego celem pożądanym byłaby wzajemnie korzystna możliwość współżycia narodów i państw realizujących swoje interesy⁸. Jest ona

⁷ To podejście można określić jako ahistoryczny indywidualizm metodologiczny zakorzeniony w liberalnej geokulturze Zachodu. Zamiast aktywności abstraktów-monad trzeba opierać analizy na relacyjności określonej kontekstem strukturalnym i historycznym (holizm). Np. Polska określając stosunki USA mianem sojuszu organizuje pod naciskiem konferencję o Iranie narażając się na udział w wojnie przeciwko temu państwu, którą otwarcie zapowiada Waszyngton (np. J. Bolton wnioskuje o plany ataku) zmniejsza tym samym swoje bezpieczeństwo militarne. Opisana relacja odnosi się do innej relacji. Sojusz kontrhegemoniczny podważa hegemonię USA, a zatem jest przeciwko *status quo*, które oznacza – z jego punktu widzenia - niebezpieczeństwo militarne. Proponuje w zamian dostarczanie społeczności międzynarodowej nowych wartości publicznych w wymiarze gospodarczym (win-win) i ideologicznym (suwerenność polityczna, zachowanie systemu politycznego i kulturowego).

⁸ Z punktu widzenia genetycznego i formalnego można uznawać, że Chiny i Rosja stanowią mocarstwa rewizjonistyczne, ale z punktu przyjętej koncepcji esencjonalistycznej należy je uznać za reformistyczne, a potencjalnie rewolucjonistyczne, (jeżeli nowy ład wprowadzi wartości, które zastąpią korporacjonizm globalny tj. własność prywatną, wolny rynek, prawa człowieka i demokrację zachodnią). Kategorią „mocarstwo rewizjonistyczne” posługuje się zarówno geopolityka akademicka, jak i praktyczna apologetyczna wobec jednobiegunowego porządku międzynarodowego. (Dzarusov, 2017).

warunkiem zapewnienia bezpieczeństwa międzynarodowego rozumianego jako pożądany stan i cecha stosunków międzynarodowych, które są formą relacji społecznych pomiędzy państwami i narodami w wymiarze światowym⁹.

Trzecią kategorią ważną dla rozważań na temat stosunków rosyjsko-chińskich w warunkach przemian porządku międzynarodowego jest trilateralizm. Praktyka międzynarodowa końca XX wieku uwidoczniała procesy kształtowania trilateralizmu w polityce zagranicznej państw, głównie wielkich mocarstw. Stanowi on strukturalną cechę stosunków międzynarodowych, ujmującą relacje między trzema państwami (na przykład stosunki w ramach trójkąta weimarskiego) powiązaną z biegunowością, przejawiającą się jako jednobiegunowość, dwubiegunowość i wielobiegunowość (Halizak, 2012a, s. 699-700).

W kontekście podejmowanego problemu, trilateralizm obejmuje aktywność trzech ośrodków potęgi: USA, Chin i Rosji (Hall, 2013). Kategoria jest tym bardziej użyteczna, gdyż trafnie ujmowała ich relację w pewnym okresie zimnej wojny. Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych doszło bowiem do strategicznej zmiany układu dwubiegunowego między Zachodem a obozem komunistycznym, którego bezpośrednią przyczyną był konflikt na linii Pekin – Moskwa. Stany Zjednoczone, ponad rywalizacją ideologiczną, wykorzystwały Chiny do walki ze swoim największym wrogiem – ZSRR. Wizyta prezydenta USA Richarda Nixona w Pekinie w 1972 roku, nawiązanie stosunków dyplomatycznych 1 stycznia 1979 roku oraz uznanie Pekinu, a nie Tajpej (Tajwan) za stolicę Chin, doprowadziły do powstania globalnego strategicznego trójkąta. W tym układzie dwa bieguny utrzymywały nieformalny sojusz oparty na tak zwanej klauzuli antyhegemonistycznej prowadzący do upadku ZSRR w 1991 roku i końca „zimnej wojny” (Halizak, 2012a, s. 701; (Russian-Chinese, 2000) Amerykański znawca ChRL, Graham Allison zwraca uwagę, że Gambit Nixona-Kissingera jest obecnie znany jako „gra na chińskiej karcie”. W kontekście XXI wieku pojawia się natomiast kluczowa kwestia „rosyjskiej karty” w kształtowaniu polityki państwa rządzonego przez Xi Jinpinga (Allison, 2018a).

---

⁹ Opisane podejście odwołuje się do definicji sformułowanej przez Ludwika Erlicha: „Nauka o stosunkach międzynarodowych zajmuje się tą najważniejszą stroną współżycia ludzi, którą jest współżycie całej ludzkości, współżycie narodów” (Erlich, 1947, s. 2), z którą zgadza się Edward Halizak (Halizak, 2017, s. 14).

W kierunku sojuszu kontrhegemonicznego

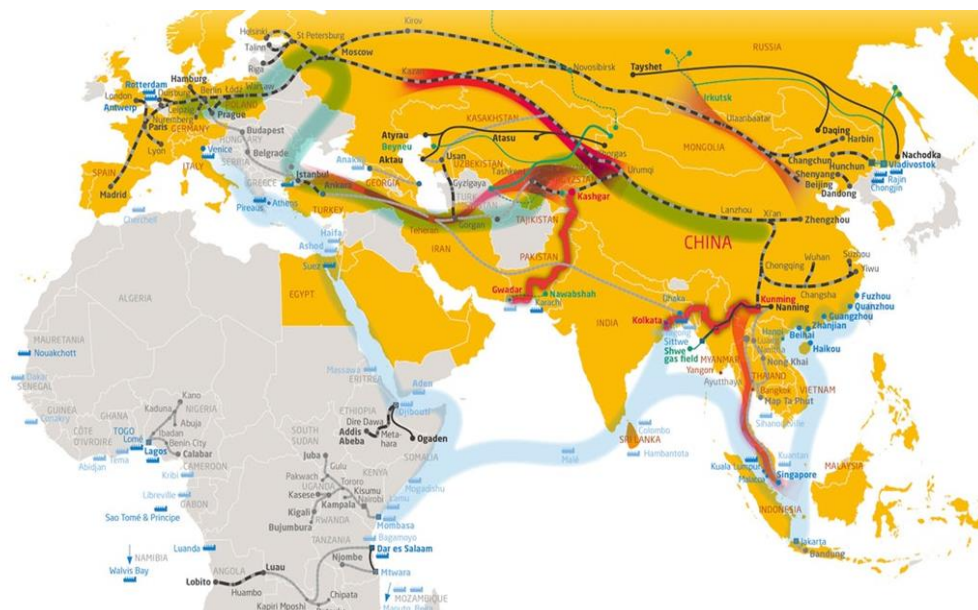
Po upadku ZSRR stosunki chińsko-rosyjskie zaczęły się poprawiać. W 1994 roku ustanowiono „konstruktywne partnerstwo”, które dwa lata później przekształciło się w „strategiczne partnerstwo” potwierdzone przez „deklarację świecie wielobiegunowym” w 1997 roku. W 2001 roku oba kraje podpisały „Dobry Sąsiedzki Traktat Przyjaźni i Współpracy”, oparty na zasadzie „przyjaciele na zawsze i nigdy więcej wrogowie” (Topolski 2003, s. 135). Ważnym czynnikiem dla umocnienia współpracy był wzrost sprzeczności pomiędzy Rosją a USA, czego wyrazem było przemówienie Putina w Monachium w 2007 roku, w której dokonał krytyki unilateralizmu, a także kryzys kapitalizmu z roku 2008 ukazujący słabość systemu światowego i społeczno-ekonomicznego, dotychczas popieranego przez elity rosyjskie. Stąd w 2011 roku stosunki dwustronne zostały przekształcone w „kompleksowe partnerstwo strategiczne w zakresie koordynacji” oparte na równości, wzajemnym zaufaniu, wzajemnym wsparciu, wspólnym dobrobycie i trwałej przyjaźni. Rosja i Chiny podjęły ambitne projekty integracji ładu euroazjatyckiego. Pierwsza ustanowiła Euroazjatycką Unię Gospodarczą (EEU), w nadziei na utworzenie zdominowanego przez Rosję geopolitycznego bloku, który ma stanowić krok w kierunku budowy zapowiadanej jeszcze w 2011 roku, Unii Eurazjatyckiej. W bardzo odmiennym podejściu Chiny promowały inicjatywę „Jeden pas, jedna droga” (OBOR, Nowy Jedwabny Szlak, obecnie BRI – Inicjatywa Pasa i Szlaku), która ma na celu wykorzystanie chińskiej siły finansowej do fizycznej i ekonomicznej integracji Eurazji, z rdzeniem Chin.

Te dwa projekty różniły się znacznie, a nawet zderzały pod wieloma względami. W tym kontekście prognozowano natężenie sprzeczności antagonistycznych pomiędzy Pekinem a Moskwą. Oceniając przyszłość relacji chińsko-rosyjskich, pełniący wtedy funkcję premiera, Władimir Putin wskazał jednak, że „wszystkim tym, którzy usiłują straszyć nas zagrożeniem ze strony Chin (a byli to z reguły nasi zachodni partnerzy), wielokrotnie mówiłem: przecież w świecie współczesnym walka nie toczy się o zasoby mineralne Syberii Wschodniej i Dalekiego Wschodu, jak pociągające by one nie były. Walka toczy się przede wszystkim o światowe przywództwo i w tej dziedzinie nie zamierzamy spierać się z Chinami. W tej dziedzinie Chiny mają innych konkurentów” (Pinziew, 2012). Tą zasadniczą różnicę w stosunkach rosyjsko-chińskich i chińsko-amerykańskich zweryfikowały pozytywnie późniejsze wydarzenia.

Za jakościowy punkt w kształtowaniu relacji należy uznać rok 2014, gdy wybuchł kryzys ukraiński. Jego istotą jest obrona hegemonii amerykańskiej przed dwoma zagrożeniami: odbudową mocarstwa rosyjskiego, które otwarcie postulowało przejście do świata wielobiegunowego, a w praktyce realizowało np. przez militarną obronę Syrii, a także próbą stworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy Unią Europejską a Rosją. Efektem presji USA na Rosję i zastosowania instrumentu geonomicznego w postaci sankcji oraz wysiłku dyplomatycznego, aby ją „odizolować” od „społeczności międzynarodowej” (czytaj Zachodu) był zwrot ku Chinom. Gdy Stany Zjednoczone próbowały „osobiście” pozbyć się Putina, Xi Jinping znalazł sposób na okazanie głębokiego szacunku. I to pomimo faktu, że Pekin nie uznał przyłączenia Krymu do Rosji, podobnie zresztą jak Osetii południowej i Abchazji, powstałych po konflikcie rosyjsko-gruzińskim w 2008 roku.

W tych nowych warunkach geopolitycznych oba mocarstwa podpisały deklarację o nowym etapie ustanawiającym „kompleksowe partnerstwo i zaangażowanie strategiczne” na szczycie w Szanghaju, w której zapowiedziano dążenie do symbiozy pomiędzy rosyjskim projektem integracji eurasjatyckiej i chińskim projektem „Nowego Jedwabnego Szlaku” (*Belt and Road Initiative*) opartej na zasadzie win-win (*Совместное заявление*, 2014). W sferze normatywnej odwołano się do zasad suwerenności oraz cywilizacyjnego i kulturowego wymiaru wielobiegunowego ładu międzynarodowego odrzucającego ideologię praw człowieka, jako narzędzie amerykańskiej hegemonii. Na mapie widać wyraźnie, że Pekin i Moskwa dla powodzenia tych inicjatyw są skazane na strategiczne, długoterminowe relacje. Instrumentami rosnącej koordynacji uczyniono już funkcjonujące organizacje: BRICS, G-20, Szanghajska Organizacja Współpracy (SzOW) oraz trójkąt Rosja – Indie – Chiny. Ten ostatni nabiera znaczenia w sytuacji, gdy nowy prezydent Brazylii Bolsonaro deklaruje się jako zwolennik zbliżenia z USA. Z tego powodu – jak się wydaje – podczas szczytu G-20 w 2018 roku, oprócz tradycyjnego spotkania BRICS, z inicjatywy Rosji zwołano spotkanie grupy RIC.

Rys. 1. Chińska Inicjatywa Pasa i Szlaku (Belt and Road Initiative BRI)

Źródło: (What China's, 2017).

Kolejnym krokiem w budowie sojuszu kontrhegemonicznego stał się projekt „Większej Eurazji” (Kaczmarek, Rodkiewicz 2016). Narrację „wielkiego partnerstwa eurazjatyckiego” prezydent Władimir Putin rozwijał w trakcie wydarzeń z czerwca 2016 roku: Petersburskiego Międzynarodowego Forum Ekonomicznego, szczytu Szanghajskiej Organizacji Współpracy w Taszkencie i wizyty w Chinach. Jest ona zarysowana w dokumentach podpisanych w czasie wizyty prezydenta Putina w Chinach (czerwiec 2016). Najważniejszy z nich to rosyjsko-chińskie oświadczenie o umocnieniu globalnej stabilności strategicznej, którego istotę stanowi krytyka paradygmatu zero – jedynkowego, czego przejawem jest dążenie do zdobycia przewagi militarnej przez jeden sojusz, co pośrednio wskazuje na NATO. Rozwijanie tarczy antyrakietowej w Europie i systemu (THAAD) w północno-wschodniej Azji, uznają za naruszanie strategicznych interesów ich bezpieczeństwa. Przestrzegają przed naruszeniem równowagi strategicznej i wywoływaniem nowej rundy wyścigu zbrojeń. Ten paradygmat chcą zastępować opartym na suwerenności i pokojowej współpracy. Drugim dokumentem było oświadczenie o współdziałaniu dwóch krajów w sferze rozwoju przestrzeni informacyjnej, a trzecim deklaracja o wzmocnieniu roli prawa międzynarodowego podpisana przez ministrów spraw zagranicznych. W tej

ostatniej podkreślano nadrzędną rolę prawa międzynarodowego regulacji stosunków międzynarodowych, rolę suwerenności opartej na zasadach ONZ i pięciu zasadach pokojowego współistnienia. Z tego punktu widzenia poddano krytyce unilateralne sankcje jako narzędzie narzucania woli oraz ingerencję w politykę wewnętrzną państw, także militarną (*The Declaration*, 2016).

Warto jednak odnotować, że w opublikowanej w styczniu 2017 roku, „Białej Księdze ChRL” nic nie wskazuje na dążenia sojusznicze ze strony Chin. Pekin podkreślił zaangażowane w budowanie partnerstwa w różnych formach ze wszystkimi krajami i organizacjami regionalnymi. Chociaż nie starano się wyróżnić żadnego z mocarstw to kolejność wskazywała na priorytety. Jako pierwsze państwo wymieniono Stany Zjednoczone postulując współpracę w celu zbudowania nowego modelu stosunków między dużymi krajami bez konfliktów, konfrontacji, a oparcia relacji na wzajemnym szacunku i obopólnie korzystnej współpracy. Na drugim miejscu znalazła się Rosja i postulat pogłębienia „wszechstronnego strategicznego partnerstwa w zakresie koordynacji”, ale w jednym zdaniu dodano także potrzebę ściślejszego partnerstwa z Indiami. Zaznaczono także chęć poprawy stosunków z Japonią (*China's Policies*, 2017). W tym dokumencie obecny jest więc równy dystans do wszystkich mocarstw istotnych dla Chin.

Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że akt normatywny polega na pewnej idealizacji pożądanego stanu. W ujęciu realizmu krytycznego trzeba brać przede wszystkim pod uwagę zjawiska materialne. W tym wymiarze można natomiast zaobserwować narastające sprzeczności pomiędzy słabnącym hegemonem, a jego głównym oponentem, co pozwala mówić o „pułapce Tukidydesa” (Allison, 2018b). Aspiracje Chin są już jasne; ustami przywódcy ogłoszono konieczność obrony globalizacji w 2016 roku na spotkaniu w Davos, a następnie nową erę „socjalizmu z chińską specyfiką” na XIX Krajowym Zjeździe Komunistycznej Partii Chin. Na tym, przełomowym, spotkaniu zapowiedziano osiągnięcie statusu globalnego lidera w roku 2050 opartego o potencjał narodowy i wpływy międzynarodowe (*XIX Krajowy*, 2018, s. 42). Jednocześnie wskazano, że nie będą opierać swoich działań na żadnym sojuszu, a jedynie partnerstwach i metodzie dialogu, a niezależnie od swoich możliwości nie będą dążyć do hegemonii i ekspansji. Narracja chińska podkreśla zwłaszcza budowę „nowego typu stosunków międzynarodowych”, a biorąc pod uwagę chińską specyfikę kulturowo-cywilizacyjną, nie będzie on stanowić kopii zachodniego machiawellizmu tj. instrumentalizacji norm i idei (Gulczyński, 2004, s. 240-276; Góralczyk, 2018, s. 13), gdyż podobne idee, chociaż obecne, nie są wyróżnikiem Chin (Plebaniak, 2017).

Przez analogię rośnie zatem również prawdopodobieństwo, że obecne relacje chińsko-rosyjskie nabierają cech nowego typu sojuszu w stosunku do dotychczas istniejących i opisanych w literaturze zachodniej (Dybczyński, 2012) i polskiej (Fischer 2016, Pyffel, 2014).

Dlatego w dalszej części tekstu proces kształtowania sojuszu kontrhegemonicznego zostanie scharakteryzowany przez opis zjawisk przejawiających się w różnych wymiarach stosunków rosyjsko-chińskich.

Wymiar symboliczno-narracyjny

Odkąd Xi Jinping został przywódcą Chin oraz przewodniczącym partii, w 2012 roku, odwiedził Moskwę częściej niż jakakolwiek inną stolicę. Do 2018 roku przywódcy spotkali się 27 razy (Stefanicki, 2018). W 2013 r. podczas spotkania przywódców z regionu Azji i Pacyfiku w Indonezji wziął nawet udział w prywatnej imprezie z okazji urodzin prezydenta Putina. Nad wódką i kanapkami rozmawiali o doświadczeniach swoich ojców w czasie drugiej wojny światowej – Putin przeciwko Niemcom, a Xi – przeciwko Japonii (Xi, 2018a). W 2015 roku chiński przywódca był gościem honorowym podczas parady wojskowej w Moskwie, która odbyła się z okazji 70. rocznicy zakończenia wojny i została zbojkotowana przez przywódców zachodnich, którzy oskarżali Rosję o ingerencję na Ukrainie. Cztery miesiące później prezydent Rosji wziął udział w paradzie w Pekinie, świętując zwycięstwo Chin w wojnie z Japonią. Wówczas ówczesny prezydent Korei Południowej, Park Geun-hye, była jedynym przywódcą, który się pojawił, pozostającym w sojuszu z USA.

Ważne znaczenie symboliczne w stosunkach międzypaństwowych mają nagrody i medale. W tym aspekcie również stosunki chińsko-rosyjskie weszły na nowy poziom. Chińczycy stworzyli Pokojową Nagrodę Konfucjusza. wyróżnienie przyznawane od 2010 roku za działalność na rzecz pokoju światowego. Jego laureatem stał się w 2011 Władimir Putin. Z kolei w lipcu 2017 prezydent Putin wręczył chińskiemu przywódcy Order Świętego Andrzeja Apostoła, najwyższe i najstarsze rosyjskie odznaczenie, ustanowione przez cara Piotra I. Chińczycy zrewanżowali się odznaczając prezydenta Rosji Władimira Putina pierwszym w historii medalem przyjaźni. Podczas ceremonii Xi Jinping nazwał go „starym dobrym przyjacielem ludu Chin”, a przywódcy obu mocarstw ogłaszają „najlepsze stosunki w historii” (Ming

2018) dokładnie odwrotnie do relacji amerykańsko-rosyjskich¹⁰.

Po wygranych w marcu 2018 roku kolejnych wyborach prezydenckich jednym z pierwszych, którzy pogratulował Putinowi zwycięstwa¹¹ był Xi Jinping podkreślający, że wszechstronne partnerstwo strategiczne rosyjsko-chińskie znajduje się na bezprecedensowo wysokim poziomie stanowiąc zarazem przykład nowego rodzaju stosunków międzynarodowych, opartych na wzajemnym szacunku, sprawiedliwości, równości i korzystnej dla obu stron współpracy (*win-win*), a nawet, że Moskwa i Pekin tworzą wspólnotę działającą na rzecz przyszłości dla ludzkości, której elementem jest budowa pokojowych relacji międzynarodowych (Xi, 2018b). W przemówieniu po zakończonym głosowaniu Putin wyróżnił Chiny jako strategicznego partnera, z którym poziom stosunków jest bezprecedensowo wysoki. Relację scharakteryzował przez porównanie do budynku, który „każdego roku nabiera nowych wymiarów, przybywa mu pięter, wznosi się coraz wyżej i wyżej, staje się coraz silniejszy” (Facon, 2018, s. 12).

Warto się pochylić nad często powtarzaną formułą „o najwyższym poziomie zaufania w historii” i spróbować dokonać jej interpretacji. Takie, wręcz historiozoficzne ujęcie, oznacza, że przywódcy obu mocarstw uważają relacje za lepsze niż w okresie, w którym ZSRR pomogło powstać i umocnić się ChRL po 1949 roku tworząc zresztą formalny sojusz. Można z pewną ostrożnością przyjąć, że jeżeli wtedy więź oparta była na walce z imperializmem i kapitalizmem, ale zwycięstwo było mało prawdopodobne, to obecnie pojawiły się jego realne szanse. Dlatego powtarza się, że stosunki są najlepsze w historii. Takie ujęcie tego problemu wynika z uwzględnienia chińskiej

---

¹⁰ Dla porównania w kwietniu 2017 roku Minister Spraw Zagranicznych Siergiej Ławrow i sekretarz Stanu USA – Rex Tillerson informują, że stosunki rosyjsko-amerykańskie są w najgorszym od lat punkcie, a wzajemne zaufanie między stronami jest niewielkie. 14 kwietnia 2018 roku koalicja USA – Wielka Brytania - Francja dokonała ataku militarnego na Syrię, który groził otwartym konfliktem z Federacją Rosyjską. Prezydent Rosji argumentując, że było to działanie bezprawne, a rzekomy atak chemiczny wojsk syryjskich prowokacją, nazwał naloty koalicji zachodniej „aktem agresji przeciwko suwerennemu państwu”. Jego amerykański odpowiednik wyraził przekonanie, że relacje z Rosją są gorsze niż kiedykolwiek wcześniej, wliczając w to Zimną Wojnę (Trump, 2018).

¹¹ W wyborach prezydenckich z 18 marca 2018 Władimir Putin, który ubiegał się w nich o kolejną 6-letnią kadencję, uzyskał 76,69 proc. głosów - Wynik uzyskany przez Putina jest wyższy niż w jakichkolwiek poprzednich wyborach prezydenckich, w których brał on udział. W 2000 roku, u początku swych rządów, Putin uzyskał w wyborach 52,9 proc., w 2004 – 71,3 procent, a w 2012 – gdy wrócił na Kreml po czteroletnim sprawowaniu urzędu premiera – 63,6 proc. Jest więc niekwestionowanym przywódcą Rosji. Podobnie Xi został liderem bez ograniczeń czasowych decyzją XIX Zjazdu KPCh. Te zjawiska wyrażają więc model przywództwa i filozofię polityki odrębne od zachodniego.

narracji. Np. nieobecna w rosyjskiej polityce zagranicznej narracja „walki z imperializmem” funkcjonuje w Chinach, np. 1 lipca 2016 roku w 95 rocznicę powstania Komunistycznej Partii Chin, Xi Jinping wygłosił przemówienie, w którym m.in. zaproponował Federacji Rosyjskiej stworzenie sojuszu polityczno-militarnego, który stawiłby czoła USA i NATO. Przewidywał rozpad Unii Europejskiej, a także możliwy upadek gospodarki USA, czego efektem będzie pojawienie się w ciągu najbliższej dekady nowego porządku międzynarodowego z dominującą pozycją sojuszu Chin i Rosji, który osiągnie przewagi nad NATO oraz „położy kres imperialistycznym ambicji Zachodu” (China, 2017a).

Z drugiej strony chińscy badacze podkreślają swoistość kultury strategicznej Chin. Jak twierdzi Fu Ying: Chiny nie mają „politycznej kultury” sojuszy i nie kierują się polityką „politycznych bloków”. Dlatego Rosja jest „tylko” kluczowym partnerem strategicznym w realizacji chińskiej wizji przyszłego ładu międzynarodowego (Ying 2016).

Jak dotąd zwieńczeniem procesu politycznego zbliżenia się Pekinu i Moskwy jest ustanowienie „kompleksowego partnerstwa strategicznego na rzecz koordynacji na nową erę” (*comprehensive strategic partnership of coordination for a new era*) podczas spotkania w Moskwie z okazji ustanowienia 70-lecia stosunków bilateralnych w czerwcu 2019 roku (China, 2019). Za symboliczne dopełnienie uzgodnień politycznych należy uznać fakt, że podczas spotkania kilka dni później w Sankt Petersburgu prezydent Rosji wraz z przewodniczącym ChRL zwiedzili legendarny krążownik „Aurora” – symbol rewolucji październikowej. Nowa era sojuszu dwóch państw może więc oznaczać także wprowadzanie treści rewolucyjnych do ludzkiej cywilizacji.

Wymiar geoeconomiczny

Międzynarodowa aktywność państw jest współcześnie w wysokim stopniu skierowana na tworzenie przestrzeni geoeconomicznej, będącej przestrzenią wyższego rzędu wobec innych ze względu na jej cechy struktury wewnętrznej określane przez relacje technologiczne, handlowe, produkcyjne i finansowe. Celem aktywności państwa jest konstruowanie przestrzeni geoeconomicznej dla zapewnienia lepszych warunków rozwoju, gdy cele oraz środki są ekonomiczne (Haliżak, 2012b, s. 43-44).

W odniesieniu do udziału w globalnej przestrzeni geoeconomicznej Chiny stały się supermocarstwem, podczas gdy Rosja mocarstwem regionalnym. PKB Chin wg Międzynarodowego Funduszu Walutowego wynosiło

17,7% globalnego (2 pozycja), natomiast Rosji 3,19% co daje jej 12 miejsce (Facon 2018, s. 12).

Dla relacji bilateralnych ma znaczenie konstruowanie wspólnej przestrzeni geokonomicznej. Na podstawie danych można stwierdzić, że handel rosyjsko-chiński systematycznie i znacząco wzrósł z poziomu 15,8 mld dolarów w 2003 r. do 95,3 mld dolarów w 2014 roku, w 2015 roku, wyniósł 64 mld, w 2016, 66 mld dolarów, a w 2017 – 87 mld (Rodkiewicz, Bogusz, 2018). Jest więc widoczna tendencja wzrostu wymiany ekonomicznej: w 2017 roku o 20%, w 2018 o 26% (Stefanicki, 2018). Rosyjsko-chińskie roczne obroty po raz pierwszy przekroczyły poziom 100 miliardów dolarów w 2018 roku osiągając 107,06 mld USD, co stanowi wzrost o 27,1% w porównaniu do 2017. W 2018 roku Chiński eksport do Rosji wzrósł o 12 procent, osiągając 47,97 miliarda dolarów. Ponad 75 proc. eksportu rosyjskiego do ChRL to surowce, szczególnie ropa naftowa, drewno i węgiel. Importowano o wartości 59,08 mld dolarów, co oznacza 42,7-procentowy wzrost rok do poprzedniego roku. Z kolei eksport chiński do Rosji to w 45 proc. dobra konsumpcyjne i w 38 proc. elektronika i maszyny. Chiny pozostają największym partnerem handlowym Rosji, podczas gdy Rosja jest dziesiątym co do wielkości partnerem handlowym Chin (Russia, 2019c).

Warto odnotować, że wymiana handlowa Chin z geopolitycznym rywalem, Wietnamem, wynosiła 148 mld dolarów, a z USA i UE przekraczała bilion dolarów. Podobnie z chińskimi inwestycjami. W latach 2014-2018 Chiny bezpośrednio zainwestowały nie więcej niż 24 mld dolarów w rosyjską gospodarkę, znacznie mniej niż w Afryce czy Ameryce Południowej. Chińska gospodarka jest ośmiokrotnie większa od rosyjskiej i szybciej się rozwija. Według danych Banku Światowego, PKB Chin w 1992 roku był nieznacznie mniejszy niż Rosji (427 mld dolarów wobec 460 mld dolarów), a w 2017 roku był już blisko osiem razy większy (12,2 bln dolarów wobec 1,6 bln dolarów). Tempo wzrostu w Chinach jest nawet cztery razy wyższe niż w Rosji, więc różnica w gospodarczych potencjałach będzie się powiększać. Rosja do ostatnich lat była głównie źródłem dostaw surowców naturalnych i nieprzetworzonych towarów na rynek chiński, np. w 2016 stała się największym dostawcą ropy do Chin, zastępując na tej pozycji Arabię Saudyjską (Rosja-Chiny, 2019, s. 11-12). Tą asymetrię Rosja chce zmienić wchodząc na nowy etap relacji. Dane dotyczące gospodarek nie można jednak mechanicznie przekładać na strategię geopolityczną.

Z ekonomicznego punktu widzenia Rosja powoli, ale zdecydowanie przestawia się na Wschód. Chiny wyparły Stany Zjednoczone i Niemcy jako główny partner handlowy Moskwy. Dziś są głównym nabywcą rosyjskiej

ropy naftowej. Dziesięć lat temu wszystkie gazociągi w Rosji płynęły na zachód. Po zakończeniu budowy gazociągu „Potęga Syberii” w 2019 roku Chiny staną się drugim co do wielkości rynkiem rosyjskiego gazu, tuż za Niemcami (Allison, 2018a). Chiny mają już 30% udziałów w projekcie Jamal LNG.

O postępie koordynacji i partnerstwa świadczą nowe inicjatywy geonomiczne. W czerwcu 2017 roku utworzono chińsko-rosyjski fundusz inwestycyjny o wartości 10 miliardów dolarów i fundusz innowacyjny o wartości 850 milionów dolarów. Nowe fundusze są owocem wieloletnich wysiłków Moskwy przyciągają fundusze dla prywatnego przemysłu w Chinach po dwóch latach recesji, w połączeniu z sankcjami amerykańskimi i unijnymi, które znacznie zmniejszyły kredytowanie przedsiębiorstw zachodnich w Rosji. Do tej pory Chiny niechętnie inwestowały w Rosji. W 2018 roku podpisano „Umowę o współpracy gospodarczej i handlowej pomiędzy Eurazjatycką Wspólnotą Gospodarczą i Chinami” obejmującą kwestie celne, ochrony własności intelektualnej, współpracy międzysektorowej, handel elektroniczny itd. (Facon, 2018, s. 15).

W celu zwiększenia symbiozy między projektem BRI i Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej, Rosyjski Fundusz Inwestycji Bezpośrednich, zapowiedział, że planuje utworzyć fundusz o wartości 68 miliardów RMB wraz z Chińskim Bankiem Rozwoju. Nowy fundusz, zwany Funduszem Współpracy Rosja – Chiny RMB, zainwestuje przede wszystkim w transgraniczne projekty Rosja-Chiny (Russia, 2019a). Kolejnym przykładem wrastającej współpracy chińsko-rosyjskiej jest 15 letnia pożyczka, którą otrzymał VEB, rosyjski bank rozwoju, w wysokości 6 mld RMB od Chińskiego Banku Rozwoju, aby utworzyć nowy fundusz ukierunkowany na innowacje. Pożyczka zwiększa fundusz VEB skierowany na innowacje do 2 mld USD, po tym, jak zgodził się na utworzenie grupy funduszy o wartości 700 mln USD z chińskim bankiem Harbin oraz 200-milionowym funduszem ukierunkowanym na IT z indyjskim *SREI Infrastructure Finance* w zeszłym miesiącu. Obie pożyczki są denominowane w języku juanie, co pozwala ominąć sankcje amerykańskie. Po oskarżeniach o interwencję militarną na Ukrainie firmy z Rosji nie mogą zaciągać długów długoterminowych na zachodnich rynkach kapitałowych w ramach sankcji, uchwalonych w 2014 roku.

Podczas IV Wschodniego Forum Ekonomicznego we Władywostoku (wrzesień 2018)¹², wśród licznych dokumentów, podpisano porozumienie kredytowe w wysokości 12 mld RMB (1,7 mld USD) między Chińskim Bankiem Rozwoju a rosyjskim państwowym bankiem Wniesztorbank; porozumienie między rosyjskim Kamazem i chińskim Weichai Power o powołaniu wspólnej firmy w celu produkcji silników w fabryce Kamaza w obwodzie jarosławskim; Rosyjskim Funduszem Inwestycji Bezpośrednich o powołaniu wspólnego przedsiębiorstwa handlu internetowego AliExpress Russia o wartości ok. 2 mld USD; porozumienie między chińskim potentatem w dziedzinie sprzedaży internetowej Alibaba i rosyjskimi firmami MegaFon i Mail.ru Group. Umożliwi ono zbudowanie nowej platformy łączącej e-handel, media społecznościowe i rozrywkę multimedialną, która będzie wykorzystywała rosyjski system płatniczy *Mir*, z pominięciem dolara, co pozwoli na eliminację pośredników i promocję juana w płatnościach międzynarodowych (Rodkiewicz, Bogusz, 2018). W stosunkach państw pojawia się także nietożsamość interesów. Szczególnie w gospodarce, gdyż Rosja jest świadoma groźby płynącej z siły gospodarczej Chin. Np. anulowano wykupu 14% kapitału koncernu naftowego Rosneft przez konsorcjum China Energy Fund Committee (CEFC) (Facon, 2018, s. 15), a w 2015 roku Kreml wycofał się z decyzji o zakupie od Huawei systemów przechowywania danych i serwerów obawiając się szpiegowania (Rosja-Chiny, 2019, s. 14).

Powracając do kwestii konfrontacji o kształt porządku międzynarodowego jej istotnym wymiarem są waluty. Dolar amerykański jest bez wątpienia czynnikiem warunkującym hegemonię USA. Dlatego warto odnotować, że Rosyjski Bank Centralny drastycznie zmniejszył udział dolara amerykańskiego w swoich rezerwach międzynarodowych, zmniejszając je do 34,4 procent. W tym samym czasie zwiększono udział euro i chińskiego juana do odpowiednio 32 procent i 14,7 procent. Zgodnie z najnowszymi szacunkami chińska waluta stanowiła 15 procent wszystkich aktywów na całym świecie, czyli o 10 procent więcej niż indeksy na koniec pierwszego kwartału. Rosja ma obecnie prawie 10 razy więcej juanów niż w średnia w innych bankach centralnych, co zarazem stanowi około jednej czwartej całkowitych

---

¹² Prezydent Rosji Władimir Putina spotykał się z przywódcami Chin i Japonii, przewodniczącym Xi Jinpingiem i premierem Shinzo Abe, a także z prezydentem Mongolii Chaltmaagijnem Battulga i premierem Korei Południowej Lee Nak-yeonem. Celem forum celu jest zintensyfikowanie współpracy gospodarczej między Rosją i jej azjatyckimi partnerami, w warunkach, kiedy taka współpraca z Zachodem, będącym od lat 90. ubiegłego wieku głównym partnerem Rosji, została ograniczona przez nałożone przez UE i Stany Zjednoczone sankcje.

rezerw światowych w juanie (Russia, 2019b). Wraz z przechodzeniem na waluty narodowe w handlu między państwami można zauważyć daleko idący wzrost zaufania. Takie działanie sprzyja argumentacji uznającej relacje za sojusz kontrhegemoniczny.

Nowy impuls do współpracy gospodarczej przyniosło ustanowienie „wszechstronnego partnerstwa strategicznej współpracy dla nowej ery” w czerwcu 2019 roku. Ustalono wejście Sinopec do projektu Siburu, podpisano umowę Novateku i Gazprombanku ze stroną chińską ws. dostaw LNG do ChRL, a także umowy dotyczące współpracy w obszarze telekomunikacji, a szczególnie udziału Huawei w rozwoju sytemu 5G w Rosji. Amerykańska aktywność w zwalczaniu inwestycji Huawei w państwach zachodnich niewątpliwie pomaga zbliżeniu chińsko-rosyjskiemu w wymiarze geoeconomicznym. Przemawiając na drugiej chińskiej konferencji „Pasa i Szlaku” w kwietniu 2019, w Pekinie z udziałem 37 głów państw, prezydent Rosji Władimir Putin ujawnił zamiar połączenia Rosyjskiego Szlaku Morskiego z Chińskim Jedwabnym Szlakiem Morskim jako projekt implementujący ideę „Wielkiego Partnerstwa Eurazjatyckiego”. Gdyby współpraca zakończyłaby się sukcesem to transport z chińskiego portu Dalian do Rotterdamu zostałby skrócony o 10 dni, co czyni przedsięwzięcie wspólnym interesem geoeconomicznym. Statki płynące z Chin do Europy muszą obecnie podążać tranzytem przez zatłoczoną Cieśninę Malakka i Kanał Sueski; trasa jest o 5000 mil morskich dłuższa niż szlak północny, a przede wszystkim obciążona ryzykiem geopolitycznym związanym z aktywnością USA i ich sprzymierzeńców. W ten sposób projekt uzyskuje wymiar geostrategiczny i cementujący kontrhegemoniczny sojusz Pekinu i Moskwy (Ehret, 2019).

W stosunkach między dwoma mocarstwami występują oczywiście różnice związane ze specyfiką gospodarczą. W warunkach narastającej wojny handlowej, które USA narzuciły Chinom w celu obrony hegemonii, Moskwa zapowiedziała neutralność deklarując obronę własnych interesów gospodarczych oraz partnerów w Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej (Лавров, 2018), tym samym dystansując się od Pekinu. Ta sytuacja daje jednocześnie szansę na większą ekspansję na rynku chińskim (Putin, 2018). Podobnie stało się, gdy zachodnie sankcje skierowane przeciwko Rosji spowodowały wejście na jej rynek firm z innych państw. Sojusz kontrhegemoniczny nie oznacza więc anulowania wszystkich sprzeczności obecnych w przestrzeni geoeconomicznej, która opiera się na zasadach rynkowych. Za nieuzasadnione należy jednocześnie uznać określenie relacji obu państw jako „nierówność”, której efektem jest przekształcenie Moskwy w „junior partnera” (Rosja-Chiny, 2019). Jej sednem jest bowiem równość suwerennych podmiotów, które de-

cydują o wzroście wielowymiarowej koordynacji opartej na idei win-win, tym ważniejszej, że stawką współpracy jest stworzenie świata wielobiegunowego. Zwińczeniem strategicznej współpracy będzie przyjęcie w najbliższym czasie traktatu gospodarczego między Chinami a Eurazjatycką Unią Gospodarczą kierowaną przez Rosję.

Podsumowując pierwszą część wywodu dotyczącego relacji chińsko-rosyjskich należy odnotować tendencję wzrastającej koordynacji gospodarczej i handlowej, zacieśniania współpracy przy dużych strategicznych projektach, w tym w rozwijających się dziedzinach, a także do zacieśniania relacji na szczeblu lokalnym oraz w dziedzinie inwestycji, energii, sektorach technologii, lotnictwa, łączności, rolnictwa i finansów. Obserwujemy wzmocnienie strategicznej komunikacji oraz dalsze wzajemne wsparcie w kwestiach dotyczących podstawowych interesów obu mocarstw. Zasadniczą rolę w rozwijaniu dwustronnych więzi pełnią przywódcy obu głów państw, którzy uznają politykę, bezpieczeństwo, praktyczne kontakty międzyludzkie oraz międzynarodową współpracę koordynacyjną za priorytety partnerstwa chińsko - rosyjskiego (China, 2019).

Opisane wymiary wskazują na zasadność opisywania relacji chińsko-rosyjskich mianem sojuszu kontrhegemonicznego. Jego zasadniczym spoiwem jest przeciwdziałanie Stanom Zjednoczonym, które dążą do zachowania hegemonii i ładu jednobiegunowego. Pomimo braku formalnej umowy sojuszniczej wskazane zjawiska potwierdzają, że Moskwa i Pekin ściśle współpracują na rzecz zmiany porządku międzynarodowego, w którym oba państwa będą odrywały czołową rolę. W tym procesie nie można przeceniać znaczenia ich relacji gospodarczych, niewielkich w porównaniu do relacji Chin z innymi państwami, także USA i UE. Sojusz kontrhegemoniczny dotyczy przecież przetrwania jako bazowej wartości aktora stosunków międzynarodowych. Początkowo dla tych dwóch, wielkich mocarstw najpilniejszym i fundamentalnym celem było ustanowienie solidnych, strategicznych relacji opartych na zaufaniu i wzajemna pomoc w przypadku wystąpienia kryzysów. Wejście relacji na etap „kompleksowego partnerstwa strategicznego na rzecz koordynacji na nową erę” zdecydowanie potwierdza wolę przekształcenia porządku międzynarodowego, definitywnego końca ładu jednobiegunowego oraz implementacji nowych zasad nie tylko politycznych, ale także gospodarczych oraz ideologicznych. Dla uzyskania pełnego obrazu charakterystyki stosunków rosyjsko-chińskich należy kwestie polityczne, ekonomiczne, symboliczne i narracyjne uzupełnić o wymiar militarny. Trzeba także uwzględnić działania Stanów Zjednoczonych, które pozwalają rozpatrywać zagadnienie w ramach trilateralizmu, a więc struktury obejmującej aktywność trójkąta

Moskwa – Pekin – Waszyngton. Tym zagadnieniom będzie poświęcony drugi artykuł.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Allison, G., (2018a), China and Russia: A Strategic Alliance in the Making. Pobrane z: <https://nationalinterest.org/feature/china-and-russia-strategic-alliance-making-38727?page=0%2C1>
- [2] Allison, G., (2018b), Skazani na wojnę? Czy Ameryka i Chiny unikną pułapki Tukidydesa? Bielsko-Biała: Wydawnictwo Pascal.
- [3] Babbie, E., (2005). Badania społeczne w praktyce, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- [4] Bhadrakumar, M., (2018). Russia and China in Alliance Conditions. Pobrane z: <https://www.strategic-culture.org/news/2018/08/31/russia-china-in-alliance-conditions.html>
- [5] Bieliń, S., (2017), Czas próby w stosunkach międzynarodowych. Miscellanea, Warszawa, Aspra.
- [6] Brand, H., (2019a). Are Russia and China Getting Closer? U.S. Spy Chiefs Think So, Pobrane z: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-02-14/u-s-spies-china-and-russia-are-getting-closer>
- [7] Brand, H., (2019b). New Threat to the U.S.: The Axis of Autocracy. Pobrane z: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-04-19/china-russia-and-iran-are-forming-an-axis-of-autocracy> <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2018-04-19/china-russia-and-iran-are-forming-an-axis-of-autocracy>
- [8] China, Russia agree to upgrade relations for new era (2019). Pobrane z: http://www.xinhuanet.com/english/2019-06/06/c_138119879.htm
- [9] China, Russia sign joint statement on strengthening global strategic stability, (2016). Pobrane z: http://www.china.org.cn/world/2016-06/27/content_38751766.htm
- [10] China offers Russia Alliance against NATO. What will be Moscow's Response? (2017a). Pobrane z: <https://southfront.org/china-offers-russia-an-alliance-against-nato-what-will-be-moscows-response/>
- [11] China's Policies on Asia-Pacific Security Cooperation, (2017b). Pobrane z: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1429771.shtml

- [12] Chiny kupiły myśliwce od Rosji. Natychmiastowa reakcja USA (2018). Pobrane z: <https://www.forbes.pl/gospodarka/amerykanskie-sankcje-na-chiny-za-zakup-rosyjskiego-sprzetu-wojskowego/ghs5tew>
- [13] Cimek, G., (2017). Podstawowe problemy geopolityki i globalizacji, Gdańsk, Wydawnictwo Athenae Gedanenses.
- [14] Dadak, K., (2019). Nowa „zimna wojna”. Prezydent USA i Kongres utworzyli zwarty antychiński front. Czy już nie jest na to za późno? Pobrane z: <https://wnet.fm/kurier/nowa-zimna-wojna-prezydent-usa-i-kongres-utworzyli-zwarty-antychinski-front-czy-juz-nie-jest-na-to-za-pozno/>
- [15] Dybczyński, A., (2014) Sojusze międzynarodowe, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- [16] Duchâtel, M., (2016). China and Russia: Towards an alliance treaty? China and Russia: gaming the West? w: China and Russia. Gaming the west Introduction by François Godement, European Council of Foreign Relations, ecfre.eu, s. 3-4.
- [17] Dzarasov, R. S., (2017). Russian neo-revisionist strategy and the Eurasian Project, „Cambridge Journal of Eurasian Studies”, nr 1, 1-15. https://www.researchgate.net/publication/314970070_Russian_neo-revisionist_strategy_and_the_Eurasian_Project Citation: <https://doi.org/10.22261/3P7NAR>
- [18] Ehret, M., (2019). The Polar Silk Road Comes to Life as a New Epoch in History Begins, Pobrane z: <https://www.strategic-culture.org/news/2019/05/16/polar-silk-road-comes-to-life-as-new-epoch-history-begins/>
- [19] Erlich, L., (1947). Wstęp do nauki o stosunkach międzynarodowych, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- [20] EXPOSÉ 2018, wystąpienia ministra spraw zagranicznych Jacka Czaputowicza w Sejmie z 21 marca 2018 r., (2018). Pobrane z: https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/priorytety_polityki_zagr_2017_2021/expose2/expose_2018/
- [21] Facon, I., (2018.10) Pekin i Moskwa - wspólnicy lecz nie sprzymierzeńcy, *Le Monde Diplomatique*, nr 10 (152), s. 12-15.
- [22] Fiszer, J., (2016). Rola Chińskiej Republiki Ludowej w procesie kształtowaniu się nowego ładu międzynarodowego w: J. Fiszer, (red.) Unia Europejska – Chiny. Dzisiaj i w przyszłości, Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.
- [23] Gałganek, A., Teoria stosunków międzynarodowych a filozofia nauki, „Przegląd Strategiczny” 2013, nr 2, 13-48.

- [24] Gondek, P., (2017). Narodowa Strategia Obrony USA 2018. Pobrane z: <http://bezpieczenstwokrajowe.pl/2017/12/26/narodowa-strategia-obrony-usa-na-2018-rok/>
- [25] Góralczyk, B. (2018). Wielki renesans. Chińska transformacja i jej konsekwencje, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- [26] Gulczyński, M., (2004). Panorama systemów politycznych świata, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- [27] Haliżak, E. (2012a). Geoekonomiczny trilateralizm UE-USA-Chiny w: E. Haliżak (red.) Geoekonomia, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- [28] Haliżak, E. (2012b). O istocie geoekonomicznego działania w: E. Haliżak (red.) Geoekonomia, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- [29] Haliżak, E. (2017). Międzynarodowe studia bezpieczeństwa – subdyscyplina nauki o stosunkach międzynarodowych, „Stosunki międzynarodowe – International relations”, nr 3, tom 53, 9-33.
- [30] Hall, G. O., (2013). Authority, Ascendancy, and Supremacy: China, Russia, and the United States' Pursuit of Relevancy and Power, 1st Edition, 2013.
- [31] Kacprzyk, A., (2018). Wyniki przeglądu polityki jądrowej USA. Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, Nr 29 (1602).
- [32] Kaczmarek, M., Rodkiewicz, W. (2016). Rosyjska Wielka Eurazja wobec chińskiego Nowego Jedwabnego Szlaku: adaptacja zamiast konkurencji, Komentarz Ośrodka Studiów Wschodnich, nr 219. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2016-07-21/rosyjska-wielka-eurazja-wobec-chińskiego-nowego-jedwabnego>
- [33] Kaczmarek, M., Rodkiewicz, W., (2017). Rosyjsko-chińskie ćwiczenia na Bałtyku. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2017-07-26/rosyjsko-chińskie-cwiczenia-na-baltyku>
- [34] Karaganow, S., Susłow, D., (2018). A new world order: view from Russia, Russia in Global Affairs, Pobrane z: <https://eng.globalaffairs.ru/pubcol/A-new-world-order-A-view-from-Russia--19782>
- [35] Karpiński, A. J., (2010). Prywatna własność środków produkcji. Od ojcostwa do syna marnotrawnego, Gdańsk: Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Administracji.
- [36] Karpiński, A. J., (2019). Świat nazwany. Zarys encyklopedyczny, www.adamkarpinski.pl

- [37] Klementewicz, T., (2013). Geopolityka trwałego rozwoju. Ewolucja cywilizacji i państwa w trakcie dziejotwórczych kryzysów, Warszawa: Dom Wydawniczy.
- [38] Kublik, A., (2014.05.22). Chiny i Rosja gazem połączone. Gazeta Wyborcza, s. 17.
- [39] Лавров рассказал о позиции РФ в торговой войне между США и Китаем (2018). Pobrane z: <https://regnum.ru/news/2534231.html>
- [40] Lendman, S., (2018). Unbending US Hostility Toward Russia. Bolton Meets Putin in Moscow. Will Trump and Putin Meet in Paris in November? Pobrane z: <https://www.globalresearch.ca/unbending-us-hostility-toward-russia-bolton-meets-putin-in-moscow-will-trump-and-putin-meet-in-paris-in-november/5657936>
- [41] McFaul, M., (2018). Russia as It Is. A Grand Strategy for Confronting Putin, Foreign Affairs, vol. 97, nr 4, s. 82-91.
- [42] Mcleary, P., (2018). Some Clues Emerge On New Pentagon Ballistic Missile Defense Review. Pobrane z: <https://news.usni.org/2018/02/09/some-clues-emerge-on-new-pentagon-ballistic-missile-defense-review>
- [43] Ming, Ch., (2018). Best time in history' for China-Russia relationship: Xi and Putin boost ties. Pobrane z: <https://www.cnbc.com/2017/07/04/china-russia-ties-reaffirmed-after-xi-jinping-and-vladimir-putin-meet.html>, <https://www.youtube.com/watch?v=A3E7qCrv748>
- [44] National Strategy of the United States of America, Washington D.C, december 2017, 1-56.
- [45] Nowa strategia obrony USA. Głównym zagrożeniem: Chiny i Rosja, (2018). Pobrane z: <https://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1997432,Nowa-strategia-obrony-USA-Glownym-zagrozeniem-Chiny-i-Rosja>
- [46] Pienziew, P., Sojusz strategiczny Rosji i Chin? Pobrane z: <http://geopolityka.org/analizy/1329-sojusz-strategiczny-rosji-i-chin>
- [47] Plebaniak, P., (2017). 36 forteli. Chińska sztuka podstępu, układania planów i skutecznego działania, Warszawa: Zyski S-ka.
- [48] Putin: US-China trade war offers great opportunities for Russia. Pobrane z: (2018) <https://www.rt.com/business/445058-putin-us-china-trade-war/>
- [49] Putin, V., (2019). Presidential Address to Federal Assembly. Pobrane z: <http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/59863>
- [50] Pyffel, R., (2014). Nie może być Wielkiej Rosji i Wielkich Chin <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/radoslaw-pyffel-nie-moze-byc-wielkiej-rosji-i-wielkich-chin/qs6vt>

- [51] Rodkiewicz, W., Bogusz, M. (2018). Wschodnie Forum Ekonomiczne we Władywostoku. W cieniu współpracy rosyjsko-chińskiej. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-09-14/wschodnie-forum-ekonomiczne-we-wladywostoku-w-cieniu-wspolpracy>
- [52] Rosja-Chiny. Nierówne partnerstwo (2019) Pobrane z: https://issuu.com/warsawinstitute/docs/rosja-chiny_nier_wne_partnerstwo_wa
- [53] Russia, China form \$10bn investment fund (2019a). Pobrane z: <https://www.ft.com/content/e863b62f-1bb2-3a91-869b-e2f11984e0df?mhq5j=e2> Pobrane z: <https://www.ft.com/content/e863b62f-1bb2-3a91-869b-e2f11984e0df?mhq5j=e2>
- [54] Russia Holds Quarter of International Yuan Reserves Amid US Sanctions Spree, (2019b). Pobrane z: <http://infobrics.org/post/27962/>
- [55] Russia-China Trade Up 27.1% To Over \$107Bln In 2018 – Chinese Customs Administration, (2019c). Pobrane z: <https://www.urdupoint.com/en/business/russia-china-trade-up-271-to-over-107bln-i-528746.html>
- [56] Russian-Chinese Relations: Prospects and Implications (Update), (2000) U.S. National Intelligence Estimate, no. 2000-10C, Pobrane z: https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/DOC_0005526244.pdf
- [57] Россия. Кремль. Путин (16.09.2018). Pobrane z: https://russia.tv/brand/show/brand_id/63170
- [58] Sieff, M., (2018). Seeing the Big Picture: Russia-China Economic Cooperation, the SCO and Global Climate Change. Pobrane z: <https://www.strategic-culture.org/news/2018/10/26/seeing-big-picture-russia-china-economic-cooperation-sco-global-climate-change.html>
- [59] Совместное заявление Российской Федерации и Китайской Народной Республики о новом этапе отношении и всеобъемлющего партнерства и стратегического взаимодействия, (2014). Pobrane z: http://news.kremlin.ru/ref_notes/1642
- [60] Stefanicki, R., (2018.09.01). Czy należy się bać zbliżenia Rosji z Chinami, *Gazeta Wyborcza*, 8 -9.
- [61] Stiglitz, J. E., (2004). *Globalizacja*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- [62] Stokes, J. (2015). China's road rules: Beijing looks west toward Eurasian integration, *Foreign Affairs*, Pobrane z: <https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/2015-04-19/chinas-road-rules>
- [63] Surdyk, K., (2017). *Konflikt ukraiński w rozgrywkach geopolitycznych*, Warszawa: Difin.

- [64] Sykulski, L., (2018). Geopolityka a bezpieczeństwo Polski, Zona Zero, Warszawa Zna Zero sp. z o.o.
- [65] Sztompka, P., (2005). Socjologia zmian społecznych, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- [66] The Declaration of the Russian Federation and the People's Republic of China on the Promotion of International Law, (2016). Pobrane z: http://www.mid.ru/en/foreign_policy/position_word_order/-/asset_publisher/6S4RuXfeY1Kr/content/id/2331698
- [67] Topolski, I., (2003). Stosunki chińsko-rosyjskie w: K. Iwańczuk, A. Ziętek (red.) Chiny w stosunkach międzynarodowych, Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- [68] Trump: Nasze relacje z Rosją są gorsze niż podczas „zimnej wojny”, (2018). Pobrane z: <https://www.wprost.pl/swiat/10117025/trump-nasze-relacje-z-rosja-sa-gorsze-niz-podczas-zimnej-wojny.html>
- [69] Вечер с Владимиром Соловьевым (2018.06.26). Pobrane z: https://www.youtube.com/watch?v=uHp74EU8_lk
- [70] What China's \$1 Trillion New Silk Road Spells for Fashion (2017). Pobrane z: <https://www.businessoffashion.com/articles/global-currents/one-belt-one-road-optimistic-fantasy-or-chinas-biggest-fashion-opportunity-yet>
- [71] Wiktor, Z., (2018). Chińska wizja budowy socjalizmu w świetle materiałów XIX zjazdu KPCh w: J. Marszałek-Kawa, M. Bidziński (red.), Wektory zmian w polityce Chińskiej Republiki Ludowej w okresie rządów Xi Jinpinga, s. 27-137, Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek.
- [72] Xi Jinping and Vladimir Putin behave like the best of buddies (2018a). Pobrane z: <https://www.economist.com/news/china/21725611-suspicion-between-russia-and-china-runs-deep-xi-jinping-and-vladimir-putin-behave-best>
- [73] Xi congratulates Putin on election as Russian president, (2018b). Pobrane z: http://www.xinhuanet.com/english/2018-03/19/c_137049021.htm
- [74] Pobrane z: <https://sputniknews.com/russia-elections-2018-news/201803181062670110-russia-putin-moscow-team-hq/>
- [75] XIX Krajowy Zjazd Komunistycznej Partii Chin, 18-24 października 2017 roku, Referat sprawozdawczy XVIII KC KPCh wygłoszony przez sekretarza generalnego, prezydenta Xi Jinpinga, (2018). Warszawa: Wydawnictwo „Kto jest Kim”.

- [76] Ying, Fu., (2016). China-Russia relations, are we allies or partners? Xiandai guoji guanxi, No. 4, 2016.

CHARAKTERYSTYKA STOSUNKÓW ROSYJSKO-CHIŃSKICH W WARUNKACH PRZEMIAN PORZĄDKU MIĘDZYNARODOWEGO. WYMIAR SYMBOLICZNY I GEOEKONOMICZNY

STRESZCZENIE

Okres, który obejmuje lata 2012-2014 stanowi realny początek podważenia hegemonii Stanów Zjednoczonych. Wiąże się to z objęciem prezydentury w Rosji na trzecią kadencję przez Władimira Putina oraz dojściem do władzy Xi Jinpinga w Chinach. Jesteśmy w trakcie globalnej rozgrywki o przyszłość porządku międzynarodowego. Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie: czy istnieje sojusz pomiędzy Chinami i Rosją? Weryfikuję hipotezę, że relację obu mocarstw, w oficjalnej narracji określane mianem "wszechstronnego partnerstwa strategicznej współpracy dla nowej ery" (comprehensive strategic partnership of coordination for a new era) można nazwać sojuszem kontrhegemonicznym. Wymaga ona charakterystyki stosunków chińsko-rosyjskich w warunkach dokonujących się przemian porządku międzynarodowego. Chodzi o kwestie ekonomiczne, symboliczne, polityczne i militarne, które składają się na wielowymiarowe ukazanie zagadnienia w formie dwóch artykułów. Pierwszy omawia podstawy teoretyczno-metodologiczne oraz wymiar geoeconomiczny i symboliczny.

Słowa kluczowe:

Rosja, Chiny (ChRL), Stany Zjednoczone, porządek międzynarodowy, sojusz.